

SWOBODA INTERCYZY

ZAKRES MODYFIKACJI MAŁŻEŃSKICH
USTROJÓW MAJĄTKOWYCH

Tomasz Sokołowski

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

SWOBODA INTERCYZY

ZAKRES MODYFIKACJI MAŁŻEŃSKICH USTROJÓW MAJĄTKOWYCH

Tomasz Sokołowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Uniwersytet
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Stan prawny na 1 września 2013 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Ewa Fonkowicz

Opracowanie redakcyjne
Anna Łubińska-Bujak

Łamanie
Wolters Kluwer SA

Układ typograficzny
Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2013

ISBN 978-83-264-3123-4

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 17

Wstęp / 19

Rozdział 1

Intercyza jako element sytuacji majątkowej małżonków / 23

- 1.1. Zakres badań / 23
  - 1.1.1. Ogólne ujęcie umowy majątkowej małżeńskiej / 23
  - 1.1.2. Funkcje, zadania, cele i skutki prawne intercyzy / 24
- 1.2. Elementy pojęcia intercyzy / 25
- 1.3. Cechy różniące poszczególne ujęcia intercyzy / 26
  - 1.3.1. Forma zawarcia / 26
  - 1.3.2. Zakres treści intercyzy / 27
  - 1.3.3. Czas zawarcia intercyzy / 27
  - 1.3.4. Czas obowiązywania intercyzy / 28
  - 1.3.5. Dopuszczalność późniejszych modyfikacji / 29
  - 1.3.6. Możliwość indywidualnych modyfikacji ustroju majątkowego / 29
  - 1.3.7. Możliwość zawierania intercyz mieszanych / 29
  - 1.3.8. Sądowa kontrola treści / 30
  - 1.3.9. Dopuszczalność zmiany zasad zarządu / 30
  - 1.3.10. Skutki wykraczające poza okres trwania małżeństwa / 30
  - 1.3.11. Samodzielność umowy intercyzy / 30
- 1.4. Sytuacja majątkowa małżonków / 31
- 1.5. Majątek małżonków / 32
  - 1.5.1. Pojęcie majątku małżonków / 32
  - 1.5.2. Przydatność szerokiego pojęcia majątku / 33
  - 1.5.3. Szersze ujmowanie majątku przy podziale przedmiotów nabytych na kredyt / 35

- 1.6. Wspólność majątkowa / 37
  - 1.6.1. Pojęcie wspólności majątkowej / 37
  - 1.6.2. Ustawowa wspólność majątkowa / 38
  - 1.6.3. Powstanie wspólnego majątku / 39
  - 1.6.4. Funkcje majątku wspólnego / 40
  - 1.6.5. Skład i zakres majątku wspólnego / 41
- 1.7. Ustrój majątkowy małżeński / 42
  - 1.7.1. Zakres pojęcia ustroju majątkowego / 42
  - 1.7.2. Definicja ustroju majątkowego / 43
  - 1.7.3. Zasady ustroju majątkowego małżeńskiego / 44
  - 1.7.4. Rodzaje ustrojów majątkowych / 44
  - 1.7.5. Podział dychotomiczny ustrojów majątkowych / 45
  - 1.7.6. Ustrój majątkowy małżeński w aspekcie intertemporalnym / 46
- 1.8. Przymusowa wspólność dotycząca niektórych praw / 47
  - 1.8.1. Istota przymusowej wspólności niektórych praw / 47
  - 1.8.2. Wspólnota prawa najmu / 47
  - 1.8.3. Wspólne prawo do lokalu spółdzielczego / 48
  - 1.8.4. Korzystanie z mieszkania / 48
  - 1.8.5. Zakres uprawnienia do korzystania z mieszkania / 49
  - 1.8.6. Uprawnienie do używania wyposażenia mieszkania / 50
  - 1.8.7. Działanie zasad prawa intertemporalnego / 50

Rozdział 2

Rozwój historyczny intercyzy / 52

- 2.1. Regulacje majątkowo-małżeńskie w prawach starożytnych / 52
- 2.2. Prawo rzymskie późniejszego okresu / 53
- 2.3. Intercyza w średniowiecznej Europie / 54
  - 2.3.1. Sposoby regulacji odniesień majątkowych / 54
  - 2.3.2. Wnioski / 57
- 2.4. Intercyza w okresie nowożytnym / 58
  - 2.4.1. Państwa Europy Zachodniej / 58
  - 2.4.2. Trendy rozwoju intercyzy na zachodzie Europy / 60
  - 2.4.3. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej / 61
- 2.5. Geneza intercyzy w prawie polskim / 64
  - 2.5.1. Rozdrobnienie feudalne / 64
  - 2.5.2. Monarchia stanowa / 65

- 2.5.3. Okres nowożytny / 67
- 2.5.4. Prawo majątkowe małżeńskie pod zaborami / 68
- 2.5.5. Projekty II RP / 71
- 2.6. Pierwsze powojenne regulacje prawne / 72
  - 2.6.1. Szeroka intercyza w dekrete – Prawo małżeńskie majątkowe z 1946 r. / 72
  - 2.6.2. Intercyza w kodeksie rodzinnym z 1950 r. / 76
  - 2.6.3. Wnioski / 78

Rozdział 3

Istota i swoboda treści intercyzy w prawie obcym oraz kwestie kolizyjnoprawne / 80

- 3.1. Uwagi wstępne / 80
  - 3.1.1. Różnorodność ujęcia intercyzy / 80
  - 3.1.2. Płaszczyzny analizy swobody intercyzy / 81
- 3.2. Ogólna koncepcja współczesnej intercyzy / 82
  - 3.2.1. Uwagi ogólne / 82
  - 3.2.2. Niemcy i Szwajcaria / 83
  - 3.2.3. Inne systemy ograniczonej swobody intercyzy / 84
  - 3.2.4. Francja / 84
  - 3.2.5. Austria / 85
  - 3.2.6. Inne systemy / 86
  - 3.2.7. Rosja / 87
  - 3.2.8. Czechy / 88
  - 3.2.9. Prawo amerykańskie / 89
- 3.3. Swoboda intercyzy w obcych ustawodawstwach / 89
  - 3.3.1. Niemcy i Szwajcaria / 89
  - 3.3.2. Inne systemy ograniczonej swobody intercyzy / 91
  - 3.3.3. Francja / 91
  - 3.3.4. Austria / 93
  - 3.3.5. Inne systemy przewidujące liberalną intercyzę / 95
  - 3.3.6. Systemy anglosaskie / 96
  - 3.3.7. Prawo rosyjskie i czeskie / 96
  - 3.3.8. Rosja / 97
  - 3.3.9. Czechy / 98
  - 3.3.10. Słowacja i Węgry / 99
  - 3.3.11. Prawo amerykańskie / 100
- 3.4. Formalne aspekty swobody intercyzy / 102
  - 3.4.1. Sposób zawarcia / 102

- 3.4.2. Forma aktu notarialnego / **102**
- 3.4.3. Notarialne poświadczenie podpisów / **103**
- 3.4.4. Inne formy / **103**
- 3.5. Zakres dopuszczalnej dalszej modyfikacji / **105**
- 3.6. Intercyza w prawie UE / **107**
- 3.7. Podsumowanie uwag prawnoporównawczych / **109**
- 3.8. Zagadnienia kolizyjnoprawne / **110**
  - 3.8.1. Uwagi ogólne / **110**
  - 3.8.2. Polskie normy kolizyjne / **111**
  - 3.8.3. Regulacja zawarta w projektowanym rozporządzeniu UE / **113**
- 3.9. Wnioski / **115**

Rozdział 4

Charakter, zakres i funkcje intercyzy w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym / 116

- 4.1. Funkcja intercyzy w aspekcie równouprawnienia małżonków / **116**
  - 4.4.1. Uwagi ogólne / **116**
  - 4.1.2. Formalne a materialne równouprawnienie / **119**
- 4.2. Charakter intercyzy / **120**
  - 4.2.1. Charakter intercyzy w pierwotnej treści kodeksu rodzinnego i opiekuńczego / **120**
  - 4.2.2. Charakter intercyzy w ujęciu doktrynalnym / **121**
  - 4.2.3. Charakter intercyzy w judykaturze / **125**
- 4.3. Forma intercyzy / **127**
  - 4.3.1. Forma aktu notarialnego / **127**
  - 4.3.2. Intercyza połączona z umową zwyczajną / **128**
- 4.4. Treść i skutki intercyzy / **128**
  - 4.4.1. Uwagi wstępne / **128**
  - 4.4.2. Odmiany umów zwyczajnych i przesunięcia konkretnych przedmiotów / **129**
  - 4.4.3. Intercyza połączona z podziałem majątku / **130**
- 4.5. Funkcje intercyzy / **130**
- 4.6. Ogólne ograniczenia swobody kształtowania treści intercyzy / **132**
  - 4.6.1. Uwagi ogólne / **132**
  - 4.6.2. Niezmiennność zasad zarządu / **133**
  - 4.6.3. Skutek *mortis causa* / **134**

- 4.7. Zmiana treści intercyzy / **134**
  - 4.7.1. Wyłączność zmiany albo rozwiązania / **134**
  - 4.7.2. Swoboda modyfikacji intercyzy / **135**
  - 4.7.3. Zakres zmiany treści intercyzy / **136**
- 4.8. Rozwiązanie intercyzy / **136**
  - 4.8.1. Forma i przyczyna rozwiązania intercyzy / **136**
  - 4.8.2. Skutki rozwiązania intercyzy / **137**
  - 4.8.3. Dyspozytywność ustawowych skutków rozwiązania intercyzy / **137**
  - 4.8.4. Uprzednie uchylenie normy z art. 47 § 2 zdanie drugie k.r.o. / **138**
- 4.9. Powołanie się na intercyzę / **138**
  - 4.9.1. Zmiana treści regulacji dawnego przepisu art. 47 § 2 k.r.o. / **138**
  - 4.9.2. Bezskuteczność względna intercyzy / **140**
  - 4.9.3. Uprawnienie małżonka do powołania się na intercyzę / **141**
  - 4.9.4. Stan wiedzy innych osób / **142**
- 4.10. Intercyza dokonana przed zawarciem małżeństwa / **144**
  - 4.10.1. Istota i charakter / **144**
  - 4.10.2. Skutki intercyzy / **146**
  - 4.10.3. Intercyza zawierana przez osobę małoletnią / **147**

Rozdział 5

Modyfikacja ustroju wspólności / 149

- 5.1. Ustrój wspólności umownej / **149**
  - 5.1.1. Charakter prawny ustroju wspólności umownej / **149**
  - 5.1.2. Odpowiedzialność za zobowiązania / **150**
- 5.2. Rozszerzenie wspólności / **151**
  - 5.2.1. Istota rozszerzenia wspólności majątkowej / **151**
  - 5.2.2. Włączenie indywidualnie oznaczonych przedmiotów majątkowych do majątku wspólnego / **152**
  - 5.2.3. Zakres rozszerzenia / **152**
  - 5.2.4. Rozszerzenie wspólności na przyszłe surogaty / **153**
  - 5.2.5. Włączenie przedmiotów stanowiących już przedmiot majątku osobistego / **154**
  - 5.2.6. Przedmioty o mniejszym znaczeniu praktycznym / **155**
  - 5.2.7. Funkcje / **156**

- 5.3. Ograniczenie ustawowe i obyczajowe zakresu rozszerzenia wspólności / **156**
  - 5.3.1. Istota i charakter ograniczenia / **156**
  - 5.3.2. Skutki odmiennych postanowień / **157**
  - 5.3.3. Przedmioty nabywane w drodze dziedziczenia lub zapisu / **158**
  - 5.3.4. Przedmioty już odziedziczone / **159**
  - 5.3.5. Nakłady i wydatki na przedmioty odziedziczone przez jednego małżonka / **161**
  - 5.3.6. Przedmioty darowane małżonkowi / **162**
  - 5.3.7. Możliwość włączenia innych praw / **163**
- 5.4. Ograniczenie wspólności / **164**
  - 5.4.1. Istota, zakres i funkcje ograniczonej wspólności ustawowej / **164**
  - 5.4.2. Czas wystąpienia skutków / **166**
  - 5.4.3. Postanowienia dotyczące środków emerytalnych / **167**
- 5.5. Zmiana umownego ustroju wspólności / **168**
  - 5.5.1. Uwagi ogólne / **168**
  - 5.5.2. Kolejna zmiana ustroju umownego / **169**
  - 5.5.3. Umowy rozszerzające wspólność ograniczoną (quasi-rozszerzające) / **170**
  - 5.5.4. Umowy ograniczające wspólność rozszerzoną (umowy quasi-ograniczające) / **170**
- 5.6. Zakończenie umownej wspólności w drodze intercyzy / **171**
  - 5.6.1. Uwagi ogólne / **171**
  - 5.6.2. Rozwiązanie wspólności umownej / **172**
- 5.7. Ustalenie nierównych udziałów / **174**
  - 5.7.1. Zasada równych udziałów / **174**
  - 5.7.2. Charakter prawa do równego udziału / **175**
  - 5.7.3. Zmiana dokonana w intercyzie / **175**
  - 5.7.4. Sądowa zmiana udziałów ustalonych w intercyzie / **176**
  - 5.7.5. Zakaz ustalania udziału w części majątku / **176**

Rozdział 6

Intercyzy dotyczące ustroju rozdzielności majątkowej / 178

- 6.1. Odmiany intercyz dotyczących ustroju rozdzielności majątkowej / **178**
  - 6.1.1. Podział intercyz dotyczących ustroju rozdzielności / **178**
  - 6.1.2. Zestawienie odmian intercyz / **180**

- 6.1.3. Problem tzw. rozdzielnosci ułamkowej / **180**
- 6.2. Istota ustroju rozdzielnosci / **182**
  - 6.2.1. Postacie ustroju rozdzielnosci / **182**
  - 6.2.2. Cechy ustrojów rozdzielnosci / **182**
    - 6.2.2.1. Brak majątku wspólnego / **182**
    - 6.2.2.2. Wspólność przymusowa / **183**
    - 6.2.2.3. Wspólna ogólna regulacja / **183**
    - 6.2.2.4. Wspólny charakter prawny / **183**
    - 6.2.2.5. Oddzielne majątki osobiste / **183**
    - 6.2.2.6. Ułamkowa współwłasność przedmiotów pochodzących z majątku wspólnego / **184**
    - 6.2.2.7. Swoiste funkcje ustroju rozdzielnosci / **184**
    - 6.2.2.8. Indywidualna odpowiedzialność / **185**
    - 6.2.2.9. Swoiste skutki ustania ustroju / **185**
  - 6.2.3. Współwłasność ułamkowa nieruchomości / **185**
- 6.3. Intercyty wprowadzające rozdzielnosc majątkową / **186**
  - 6.3.1. Wspólna regulacja rozdzielnosci zwykłej i z wyrównaniem dorobków / **186**
  - 6.3.2. Cechy umownej rozdzielnosci majątkowej / **187**
  - 6.3.3. Skutki wprowadzenia ustroju rozdzielnosci umownej w zakresie uprawnień kształtujących / **187**
  - 6.3.4. Wprowadzenie rozdzielnosci z datą przyszłą / **188**
  - 6.3.5. Zasada samodzielnego zarządu / **189**
  - 6.3.6. Zarząd zastępczy majątkiem osobistym drugiego małżonka / **190**
  - 6.3.7. Zarząd przedmiotami stanowiącymi współwłasność ułamkową / **191**
  - 6.3.8. Przymusowa wspólność niektórych praw w ustroju rozdzielnosci / **192**
- 6.4. Intercyty dotyczące ustroju rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków / **193**
  - 6.4.1. Podział intercyz dotyczących ustroju rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków / **193**
  - 6.4.2. Charakter ustroju rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków / **194**
  - 6.4.3. Dodatkowe elementy w ustroju rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków / **195**
  - 6.4.4. Skutki ustanowienia / **196**
  - 6.4.5. Pojęcie dorobku / **197**

- 6.4.6. Wyrównanie dorobków / **198**
- 6.4.7. Pisemny inwentarz majątku / **199**
- 6.4.8. Uwzględnianie obciążeń / **199**
- 6.5. Ustawowe zasady obliczania dorobku / **200**
  - 6.5.1. Charakter i treść ustawowych zasad obliczania dorobku / **200**
  - 6.5.2. Zakres pomijanych przedmiotów / **201**
  - 6.5.3. Późniejszy wzrost wartości całego majątku / **202**
  - 6.5.4. Problem wąskiej interpretacji art. 51³ § 2 *in principio* k.r.o. / **204**
  - 6.5.5. Doliczenie niektórych darowizn / **205**
  - 6.5.6. Doliczenie wartości usług / **206**
  - 6.5.7. Doliczenie nakładów i wydatków / **206**
  - 6.5.8. Sposób wyrównania dorobków / **207**
- 6.6. Umowne obliczanie dorobku / **207**
  - 6.6.1. Uwagi ogólne / **207**
  - 6.6.2. Proste umowne obliczanie dorobku / **208**
  - 6.6.3. Złożone umowne obliczanie dorobku / **208**
  - 6.6.4. Ograniczenia swobody intercyzy / **209**
- 6.7. Intercyzy znoszące ustrój przymusowej rozdzielności / **210**
  - 6.7.1. Istota przymusowego ustroju majątkowego / **210**
  - 6.7.2. Przesłanki orzeczenia sądowego o rozdzielności przymusowej / **210**
  - 6.7.3. Skutki orzeczenia rozdzielności przez sąd / **211**
  - 6.7.4. Zniesienie wspólności po ustaniu małżeństwa / **213**
  - 6.7.5. Charakter przymusowego ustroju majątkowego / **214**
  - 6.7.6. Przymusowość jako cecha pozaustrojowa / **215**
  - 6.7.7. Ustanie przymusowej rozdzielności *ex lege* / **217**
  - 6.7.8. Zawarcie intercyzy po sądowym wprowadzeniu rozdzielności / **217**
  - 6.7.9. Charakter i skutki umów zawieranych na podstawie art. 52 § 3 k.r.o. / **219**

Rozdział 7

Intercyzy łączące rozporządzenia ustrojowe z przesunięciami majątkowymi / 221

- 7.1. Kryteria podziału umów rozporządzających między małżonkami / **221**

- 7.1.1. Uwagi wstępne / **221**
- 7.1.2. Umowy dotyczące przedmiotów majątkowych niemających znacznej wartości / **223**
- 7.1.3. Kryterium zwykłego zarządu / **223**
- 7.2. Umowy dotyczące przedmiotów znacznej wartości / **225**
  - 7.2.1. Kryteria podziału umów / **225**
  - 7.2.2. Przesunięcia majątkowe między majątkami osobistymi / **226**
  - 7.2.3. Przesunięcia majątkowe do majątku wspólnego / **227**
  - 7.2.4. Umowy tworzące ciągi umów / **227**
- 7.3. Nabycie ze środków wspólnych do majątku osobistego jednego małżonka ze środków z majątku wspólnego / **228**
  - 7.3.1. Uwagi ogólne / **228**
  - 7.3.2. Nabycie we wspólności przez jednego małżonka / **229**
  - 7.3.3. Symulacja nabycia za środki własne / **230**
  - 7.3.4. Nabycie udziałów w spółce lub akcji przez jednego z małżonków ze środków z majątku wspólnego / **231**
- 7.4. Nabycie wspólne ze środków wspólnych do majątków osobistych obojga małżonków / **233**
- 7.5. Przenoszenie przedmiotów z majątku wspólnego do majątku osobistego / **234**
  - 7.5.1. Stanowisko judykatury / **234**
  - 7.5.2. Poglądy doktryny / **236**
  - 7.5.3. Wnioski / **239**
- 7.6. Charakter umowy przenoszącej określony przedmiot / **242**
  - 7.6.1. Stanowisko doktryny / **242**
  - 7.6.2. Stanowisko judykatury / **243**
  - 7.6.3. Wnioski / **245**
- 7.7. Intercyza połączona z umową zwyczajną / **247**
  - 7.7.1. Struktura i charakter czynności prawnej / **247**
  - 7.7.2. Dopuszczalności łączenia intercyzy z rozporządzeniem / **248**
  - 7.7.3. Ograniczony zakres rozporządzeń / **249**
  - 7.7.4. Przesunięcia całych kategorii przedmiotów / **250**
  - 7.7.5. Wnioski / **250**
- 7.8. Umowa o zwrot nakładów / **251**
- 7.9. Przesunięcia majątkowe dokonywane przy spadkobranium / **252**
  - 7.9.1. Dziedziczenie przez małżonka jako jedyne spadkobiercy / **252**

- 7.9.2. Działanie bez porozumienia z małżonkiem / 253
- 7.9.3. Dziedziczenie małżonka razem z innymi spadkobiercami / 255
- 7.9.4. Nabycie przez zapisobranie / 256
- 7.9.5. Nabycie drogą zachowku / 257
- 7.9.6. Nabycie do majątku wspólnego / 257
- 7.10. Umowy z innymi osobami / 258

Rozdział 8

Intercyzy mieszane / 260

- 8.1. Uwagi ogólne / 260
- 8.2. Dopuszczalność warunku lub terminu / 261
  - 8.2.1. Uwagi ogólne / 261
  - 8.2.2. Stanowisko doktryny i judykatury przed nowelizacją art. 47 k.r.o. / 262
  - 8.2.3. Stanowisko doktryny i judykatury po nowelizacji art. 47 k.r.o. / 264
  - 8.2.4. Wnioski / 267
- 8.3. Postać i treść intercyz mieszanych / 268
  - 8.3.1. Intercyza terminowa / 268
  - 8.3.2. Intercyza warunkowa / 269
  - 8.3.3. Uzasadnienie praktyczne intercyzy warunkowej lub terminowej / 270
  - 8.3.4. Podział intercyz mieszanych / 271
  - 8.3.5. Struktura intercyzy mieszanej dotyczącej ustrojów wspólności / 272
  - 8.3.6. Wnioski / 273

Rozdział 9

Intercyzy łączące rozszerzenie z ograniczeniem wspólności / 274

- 9.1. Geneza szerokiej swobody kształtowania ustroju umownego / 274
  - 9.1.1. Uwagi wstępne / 274
  - 9.1.2. Dawna regulacja / 275
- 9.2. Zakres katalogu ustrojów umownych przed nowelizacją art. 47 k.r.o. / 276
- 9.3. Wykładnia art. 47 k.r.o. po nowelizacji z 2004 r. / 279
  - 9.3.1. Zakres i charakter nowelizacji z 2004 r. / 279
  - 9.3.2. Zmiana treści art. 47 k.r.o. / 280

-
- 9.4. Stanowisko doktryny i judykatury po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego / **282**
  - 9.5. Próba syntezy / **284**
    - 9.5.1. Uwagi ogólne / **284**
    - 9.5.2. Metoda nowelizacji art. 31 i 33 k.r.o. / **285**
    - 9.5.3. Gramatyczna wykładnia art. 47 § 1 k.r.o. / **286**
    - 9.5.4. Znaczenie praktyczne liberalnego modelu intercyzy / **288**
    - 9.5.5. Ochrona osób trzecich / **289**
    - 9.5.6. Konflikt interesów rodziny i wierzycieli / **292**
    - 9.5.7. Zagadnienia terminologiczne / **293**
  - 9.6. Użyteczność i funkcjonalność intercyzy kombinowanej / **294**
    - 9.6.1. Uwarunkowania społeczne / **294**
    - 9.6.2. Struktura intercyzy kombinowanej / **295**
    - 9.6.3. Niedopuszczalność kombinacji ustrojów rozdzielności / **296**
    - 9.6.4. Niedopuszczalność wspólności i rozdzielności / **297**
  - 9.7. Wnioski / **297**
    - 9.7.1. Podział intercyz zawierających postanowienia odnoszące się do różnych ustrojów / **297**
    - 9.7.2. Treść intercyz mieszanych i kombinowanych / **298**
    - 9.7.3. Uzasadnienie dopuszczalności intercyzy kombinowanej / **299**
    - 9.7.4. Zagadnienia związane pośrednio z liberalizacją intercyzy / **300**

Wnioski / **303**

Bibliografia / **313**

Wykaz orzecznictwa / **323**

Wykaz skrótów

---

1. Akty prawne

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.r.** ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz. U. Nr 34, poz. 308 z późn. zm.)
- k.r.o.** ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030)
- p.m.m.** dekret z dnia 29 maja 1946 r. – Prawo małżeńskie majątkowe (Dz. U. Nr 31, poz. 196 z późn. zm.)
- pr. spół.** ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)
- p.u.n.** ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1112 z późn. zm.)
- u.z.k.r.o.** ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691)

2. Czasopisma i oficjalne publikatory

Biul. SN	Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSN(C)	Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Cywilna)
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
PiP	Państwo i Prawo
POSAG	Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.-wkł.	Prokuratura i Prawo – wkładka
Pr. Spółek	Prawo Spółek
St. Praw.	Studia Prawnicze

3. Inne

NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
WSA	wojewódzki sąd administracyjny

Wstęp

Swoboda kształtowania treści intercyzy zależy przede wszystkim od istoty, natury instytucji intercyzy, czyli od jej cech charakterystycznych, oraz od funkcji, jakie musi lub może ona pełnić, wreszcie od jej wpływu na całokształt sytuacji prawnej małżonków. Problematyka ta od dawna dostrzegana jest w literaturze przedmiotu, ale w doktrynie polskiej nie opisano dotąd w kompleksowy sposób natury i treści umowy majątkowej małżeńskiej, a zagadnieniom szczegółowym nie poświęcono tyle miejsca, na ile one w pełni zasługują. Opracowania, jakie w tej mierze opublikowano, aczkolwiek cenne i wnikliwe, nie zawierają jednak odpowiedzi na wszystkie najważniejsze kwestie, dotyczące zarówno istoty samej intercyzy, jak i problemu zakresu jej swobody¹.

¹ Szerzej omówił bezpośrednio tę kwestię tylko A. Dyoniak; w dwóch pracach o podstawowym znaczeniu dla tej problematyki: *Zakres swobody zawierania małżeńskich umów majątkowych, ich skuteczność i funkcjonowanie w praktyce społecznej*, St. Praw. 1984, nr 1–2, s. 69 i n.; tenże, *Pojęcie i ważność małżeńskiej umowy majątkowej*, St. Praw. 1983, nr 4, s. 137; zob. tenże, *Ustawowy ustrój majątkowy małżeński*, Ossolineum 1985, s. 14 i n.; por. także J. Winiarz, *Małżeńskie stosunki majątkowe*, Warszawa 1967; A. Serda, R. Srokowski, *Majątkowe umowy małżeńskie w praktyce notarialnej*, Zeszyty Problemo-wo-Analityczne 1968, nr 7, s. 45 i n.; J. Sterniak-Kujawa, *Małżeńskie umowy majątkowe (intercyzy) na tle majątkowych stosunków małżeńskich*, Warszawa 1995; E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2005; A. Brzezińska, *Intercyzy – umowy małżeńskie*, Warszawa 2006, s. 43 i n.; J. Ignaczewski, *Małżeńskie ustroje majątkowe. Art. 31–54 KRO. Komentarz*, Warszawa 2006; A. Damasiewicz, *Intercyzy i umowy między konkubentami. Klauzule umowne*, Warszawa 2008; A. Stępień-Sporek, *Działalność gospodarcza z udziałem małżonków*, Warszawa 2009; G. Jędrzejek, *Intercyzy. Pojęcie. Treść. Dochodzenie roszczeń*, Warszawa 2010.

Problematyka będąca przedmiotem niniejszej monografii była także przedmiotem moich fragmentarycznych opracowań: T. Sokołowski, *Intercyza łącząca postanowienia rozszerzające i ograniczające wspólność majątkową*, GSP 2005, t. XIV, s. 757–772; tenże, *Uwagi do projektowanej regulacji stosunków majątkowych między małżonkami*, KPP 2001, z. 1, s. 140–148; tenże, *Nowe prawo majątkowe małżeńskie (w:) W kręgu teoretycznych i praktycznych aspektów prawoznawstwa. Księga Jubileuszowa Profesora B. Ziemianina*,

Sytuacja taka wynika przede wszystkim z tego, że podstawową trudność w kompleksowym opracowaniu problematyki intercyzy stanowi ustalenie i uporządkowanie wzajemnych zależności pomiędzy jej poszczególnymi licznymi aspektami. Dotyczy to w szczególności określenia związków między genezą intercyzy i współczesną naturą tej instytucji oraz wskazania cech charakterystycznych intercyzy.

Należy więc określić funkcje i zadania intercyzy oraz cele i skutki prawne jej zawarcia, a w konsekwencji jej zakres oraz treść i formę. Łącznie jest to aż dziewięć aspektów intercyzy: geneza, natura, funkcje, zadania, cele, skutki prawne, zakres, treść i forma. Ponieważ intercyzy dają się ująć w sześć podstawowych grup (intercyzy: rozszerzające wspólność oraz ją ograniczające, wprowadzające rozdzielność – w jej dwu odmianach, rozwiązujące poprzednią intercyzę oraz przywracające wspólność w miejsce rozdzielności orzeczonej przez sąd), to do każdej z tych grup można odnieść wskazanych dziewięć aspektów. W sumie daje to ponad 50 osobnych zagadnień, po uwzględnieniu intercyz terminowych i warunkowych, a także problemu występujących w różnych porządkach prawnych intercyz łączących cechy dwóch lub kilku różnych grup, czyli tzw. intercyz kombinowanych. W konsekwencji liczba szczegółowych kwestii oraz stopień ich komplikacji rośnie jeszcze bardziej. Wreszcie osobną materię stanowi zagadnienie łączenia intercyz z umowami rozporządzającymi konkretnym przedmiotem majątkowym.

Analiza i opis tej tak obszernej problematyki powinny być podporządkowane jednej z kilku metod. Ogólnie rzecz biorąc: można podjąć próbę systematycznego, monograficznego opisu wszystkich wyżej wskazanych zagadnień, ale z uwagi na brak – poza kilkoma dość krótkimi pracami – opracowań cząstkowych nie ma wystarczających punktów odniesienia dla tak rozbudowanej konstrukcji. Przedsięwzięcie takie wyprzedzałoby zatem nadmiernie swój czas. Jednocześnie jednak nie sposób syntetycznie opracować któregokolwiek z zagadnień szczegółowych bez uwzględnienia jego odniesień do wielu pozostałych kwestii. Dlatego uzasadnione wydaje się podejście ograniczone tylko do próby opracowania jednego zagadnienia lub kilku ze wskazanego wyżej zbioru z jednoczesnym naszkicowaniem pełniejszej, lecz wyjątkowo ogólnej panoramy większości pozostałych. Metoda taka pozwala,

---

red. M. Zieliński, Szczecin 2005, s. 259–289; tenże, *Swoboda intercyzy w ujęciu prawno-porównawczym. Księga Pamiątkowa Profesor Wandy Stojanowskiej*, Warszawa 2008; tenże, kom. do art. 31, 33, 47, 47¹, 50¹–53 k.r.o. (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013.

po pierwsze, na uchwycenie i zdefiniowanie wielu zależności i prezentacji całej struktury problemu oraz, po drugie, na wyjaśnienie wybranej kwestii ze szczegółowym opisaniem jej najściślejszych, najbliższych związków z kilkoma innymi zagadnieniami, które także będą wymagać nieco pełniejszej prezentacji.

Nie ulega jednak wątpliwości, że niniejsze opracowanie przedstawia jedynie pewien zarys większej struktury i może stanowić tylko jeden z początkowych punktów odniesienia dalszych monograficznych opracowań pozostałych, wskazanych wyżej zagadnień, a być może z czasem opracowania jednego, pełnego, syntetycznego opisu wszystkich aspektów umowy majątkowej małżeńskiej.

Przedmiotem niniejszych rozważań nie będą także obszerne zagadnienia z zakresu części ogólnej prawa cywilnego, w szczególności dotyczące umowy jako czynności prawnej dwustronnej, wad oświadczenia woli oraz zagadnienia z zakresu prawa zobowiązań, zwłaszcza dotyczące problematyki samego ogólnego pojęcia umowy oraz jej struktury i treści.

Rozdział 1

Intercyza jako element sytuacji majątkowej małżonków

1.1. Zakres badań

1.1.1. Ogólne ujęcie umowy majątkowej małżeńskiej

Pierwszym, bezpośrednim przedmiotem niniejszego opracowania jest zakres swobody współczesnej intercyzy, a drugim – pośrednim – ustroje majątkowe tą intercyzą wprowadzane, zmieniane, rozwiązywane albo przywracane. Intercyza, czyli umowa majątkowa małżeńska, jest umową, którą mogą zawrzeć małżonkowie mający bezspornie równe prawa i która pozwala na wystarczająco swobodne uregulowanie ich sytuacji majątkowej. Chociaż może to budzić pewne zaskoczenie, intercyza w takim rozumieniu pojawiła się w Europie dopiero u schyłku XX w.

Jak to wynika z badań historyczno-porównawczych (por. rozdział 2), idea umownego ukształtowania odniesień majątkowych w małżeństwie, w postaci zindywidualizowanej na potrzeby tylko danego, konkretnego związku, istniała już w czasach starożytnych. Zakres swobody, margines manewru zależał jednak od generalnej koncepcji małżeństwa, a przede wszystkim od wzajemnej pozycji prawnej między małżonkami, jaką przyjmowano w danej kulturze prawnej. Co znamienne, problem zakresu umownego, indywidualnego kształtowania odniesień prawnomajątkowych między majątkami występował właściwie w każdej epoce historycznej. Dlatego nie należy poszukiwać jakiejś generalnej, uniwersalnej definicji umowy majątkowej małżeńskiej, ale poprzestać na jej ujęciu funkcjonalnym, uznając z góry, że treść tego pojęcia jest ze swojej istoty zrelatywizowana do podstawowych założeń

prawa majątkowego małżeńskiego oraz do podstawowych zasad prawa rodzinnego występujących w danym systemie prawnym.

W szczególności należy zauważyć ściśle związki prawa rodzinnego z prawem spadkowym, co przejawia się nierzadko w różnych systemach i epokach, a także współcześnie w postaci ujmowania w intercyzie także skutków prawnosпадkowych. W istocie z uwagi na podstawową doniosłość ustroju majątkowego małżeńskiego dla struktury spadku rozpatrywanie natury intercyzy w całkowitym oderwaniu od jej skutków spadkowych nie jest w praktyce celowe i możliwe.

W podobny sposób można ująć oddziaływanie intercyzy na polu kształtowania skutków rozwodowych. Z tego punktu widzenia nie ma decydującej roli to, że w niektórych systemach prawnych umowy majątkowe małżeńskie wskazują wprost te skutki na wypadek rozwodu, a w innych systemach poprzestaje się tylko na samej świadomości ich ewentualnego wystąpienia, ujmując zagadnienie skutków rozwodu w ogólnych ramach ustania małżeństwa. Przejawia się w poprzestaniu na ogólnym uregulowaniu skutków ustania umownego ustroju majątkowego, bez wskazywania w umowie przyczyn tego ustania.

1.1.2. Funkcje, zadania, cele i skutki prawne intercyzy

Zarysowuje się zatem na wskazanym wyżej polu badawczym wyraźne podobieństwo funkcjonalne intercyz. Występują jednak w tym zakresie także zasadnicze odmienności funkcjonalne. Przede wszystkim dotyczy to ustalenia, czy umowa majątkowa małżeńska jest instytucją oddziałującą zasadniczo, pierwotnie wewnątrz małżeństwa, a więc kształtując sytuację między małżonkami, a wobec innych osób oddziałuje tylko niejako wtórnie. Czy też, w myśl odmiennego podejścia, jej funkcjonalnym przeznaczeniem jest w znacznym, a może nawet w równym stopniu ukształtowanie sytuacji małżonków względem ich otoczenia prawnego, a zwłaszcza wobec wierzycieli w sposób pierwotny (a nie tylko wtórny). Rozwiązanie tej kwestii w danym porządku prawnym wymaga w konsekwencji normatywnego lub tylko doktrynalnego ustalenia zakresu i treści pojęcia ustroju majątkowego oraz pojęcia majątku.

Kolejnym funkcjonalnym zróżnicowaniem jest rola, jaką pełni intercyza na polu dążenia do realizacji innych podstawowych celów społecznych. Przede wszystkim dotyczy to praktycznej realizacji zasady

równouprawnienia małżonków, a także urzeczywistnienia ich ewentualnej swobody prowadzenia działalności gospodarczej. Dalszy problem dotyczy wzajemnego oddziaływania relacji majątkowych na relacje osobiste w małżeństwie, w tym także na wykonywanie funkcji rodzicielskich i wychowawczych.

Klasycznym wreszcie i znanym w historii rozwoju prawa rodzinnego problemem jest dopuszczalność i zakres umacniania więzi osobistych drogą uprzedniego kształtowania silnych więzi ekonomicznych, które już w swoim założeniu mają niejako normatywnie wzmacniać więzi osobiste, zwłaszcza w kontekście przewidywanego wystąpienia w przyszłości sytuacji kryzysowych w małżeństwie.

Stosunkowo najmniejsze różnice występują natomiast w przypadku formy intercyzy, która zawsze zawierana jest w formie szczególnej, a najczęściej w formie notarialnej.

1.2. Elementy pojęcia intercyzy

Na początku warto podjąć próbę zrekonstruowania opisowej, bardzo ogólnej, uniwersalnej w zasadzie definicji intercyzy, odnoszącej się do euroatlantyckiego kręgu kulturowego, w którym – w przeciwieństwie do innych kultur – nie budzi obecnie wątpliwości monogamiczny i egalitarny model małżeństwa. Nowoczesny egalitaryzm, zakładający pełne równouprawnienie żony z mężem, stanowi w istocie dopiero dwudziestowieczne osiągnięcie (z jednym wszakże wyjątkiem²). Dążąc do zrekonstruowania takiej ogólnej definicji intercyzy, należy najpierw wskazać jej cechy konieczne, nawet jeżeli nie mają one charakteru cech szczególnych.

Cechą wspólną wszystkich intercyz to ich dwustronny i umowny charakter. Obecnie nie występują już różnice na polu podmiotowym, ponieważ umowa ta musi być zawarta pomiędzy małżonkami, a czasy, w których stronami byli lub mogli być rodzice albo opiekunowie osoby zawierającej małżeństwo, odeszły już w zasadzie do przeszłości. Pewnych pozostałości elementów opiekuńczych można by się doszukiwać

² Zbiór praw Andrzeja Zamoyskiego z 1778 r., czyli Kodeks Stanisława Augusta, zakładał, jako pierwszy w dziejach, pełne równouprawnienie małżonków, które dotyczyło jednak tylko „rządów” nad dziećmi; zob. E. Bagieńska, *Zbiór praw sądowych Andrzeja Zamoyskiego*, Poznań 1986; E. Borkowska-Bagieńska (w:) E. Borkowska-Bagieńska, B. Lesiński, *Historia prawa sądowego. Zarys wykładu*, Poznań 1995.

Tomasz Sokołowski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny w Katedrze Prawa Cywilnego, Handlowego i Ubezpieczeniowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; w latach 1998–2008 kierownik Katedry Prawa Cywilnego Uniwersytetu Gdańskiego; adwokat. Specjalizuje się w prawie cywilnym, jest znawcą prawa rodzinnego; ekspert Komisji ds. Rodziny w Sejmie RP III i IV Kadencji; należał do zespołu prawa rodzinnego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; autor i współautor licznych publikacji z zakresu prawa cywilnego (*Władza rodzicielska nad dorastającym dzieckiem*, 1987; *Skutki prawne rozvodu*, 1996; *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, 2004, wyd. 6 2013; *Umowy w obrocie gospodarczym*, 2006; *System Prawa Prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, 2009; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna*, 2009, t. 3: *Zobowiązania*, 2010; *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, 2010, wyd. 2 2013).

■ W książce przedstawiono koncepcje zawierania umów majątkowych dostosowanych do nowych sytuacji społecznych związanych z łączeniem pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi, dążeniem do samodzielności w prowadzeniu działalności gospodarczej, a także skutecznego zastrzeżenia „automatycznej” modyfikacji ustroju w przypadku radykalnej zmiany sytuacji pracowniczej, zdrowotnej lub wychowawczej każdego z małżonków. Wskazana w książce nowoczesna intercyza z góry przewiduje i definiuje „programuje” skutki takich zmian. Zdaniem autora obecny, zbyt schematyczny i za mało złożony kształt intercyzy zdecydowanie obniża stopień bezpieczeństwa ekonomicznego małżonka, zwłaszcza gdy z czasem znajdzie się on w trudniejszej sytuacji osobistej, zdrowotnej, pracowniczej lub opiekuńczej. Zmniejsza także pośrednio atrakcyjność samej instytucji małżeństwa.

■ Opracowanie jest przeznaczone dla przedstawicieli nauki prawa oraz prawników praktyków – notariuszy, adwokatów, radców prawnych, sędziów, a także studentów prawa.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3123-4

9 788326 431234

Cena 119 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl